

Заклад вищої освіти
«ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»

ВІННИЦЬКИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ

КАФЕДРА БІЗНЕСУ І ПРАВА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Вінницького соціально-
економічного інституту Університету
«Україна»

Г.В. Давиденко

«29» 08 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 2.14 «Міжнародне право та право ЄС»

(шифр і назва навчальної дисципліни)

освітня програма Право

(назва освітньої програми)

освітнього ступеню перший(бакалаврський). Бакалавр

(назва освітнього рівня)

галузь знань 08 Право

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність(ності) 081 Право

(шифр і назва спеціальності(тей))

Спеціалізація(ї) _____

(назва спеціалізації)

Вид дисципліни: обов'язкова

Обсяг, кредитів: 120/4

Форма підсумкового контролю: іспит

Вінниця 2024 рік

Робоча програма Міжнародне право та право ЄС

(назва навчальної дисципліни)

для студентів за галуззю знань 08 Право, спеціальністю
081 Право.

«28» серпня 2024 року

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, навчально-виховний підрозділ, кафедру / циклову комісію, наукові ступені та вчені звання)

Мисак Олена Ігорівна старший викладач кафедри бізнесу і права Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна»

Викладачі: (вказати всіх викладачів, які працюють за даною програмою, їхні посади, навчально-виховний підрозділ, кафедру / циклову комісію, наукові ступені та вчені звання)

Мисак Олена Ігорівна, старший викладач кафедри бізнесу і права Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна»

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри / циклової комісії кафедри бізнесу і права

Протокол від «28» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри _____ (Давиденко В.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної / наукової) програми (керівником проектної групи)

Право
(назва освітньої програми)

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми (керівник проектної групи)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ПРОЛОНГАЦІЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Навчальний рік	2024/2025	20__/20__	20__/20__	20__/20__
Дата засідання кафедри/циклової комісії	«28» серпня 2024 року			
№ протоколу	Протокол№ 1			
Підпис завідувача кафедри/голови циклової комісії				

Матеріали до курсу розміщено на сайті Інтернет-підтримки освітнього процесу <http://vo.ukraine.edu.ua/> за адресою: <https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=2164>

(вказати адресу)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній/освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Загальний обсяг кредитів – <i>4 кредити ЄКТС</i>	Галузь знань <i>08 Право</i> (шифр і назва)	Вид дисципліни <i>обов'язкова</i>	
Загальний обсяг годин – <i>120 годин</i>	Спеціальність <i>081 Право</i> (шифр і назва)		
Модулів – <i>2</i>	Спеціалізація (назва)	Цикл підготовки <i>професійний</i> (загальний чи професійний)	
Змістових модулів – <i>немає</i>			
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)	Мова викладання, навчання та оцінювання: <i>українська</i> (назва)	Рік підготовки:	
		<i>4-й</i>	<i>4-й</i>
		Семестр	
		<i>7-й</i>	<i>7-й</i>
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – <i>3</i> самостійної роботи – <i>6</i>		<i>30 год.</i>	<i>8 год.</i>
		Практичні, семінарські	
		<i>14 год.</i>	<i>4 год.</i>
Відсоток аудиторних занять становить: для денної форми навчання – <i>37%</i> для заочної форми навчання <i>10%</i>	Освітній ступінь / освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i>	Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		<i>76 год.</i>	<i>108 год.</i>
		Індивідуальні завдання: год.	
Вид семестрового контролю: <i>іспит</i>			

Програма дисципліни виконується в повному обсязі не залежно від форми навчання.

Аудиторне навантаження заочної форми становить:

1-2 курси навчання ОС «бакалавр» і «молодший бакалавр», ОПС «фаховий молодший бакалавр» та ОКР «молодший спеціаліст» – 20% від аудиторного навантаження денної форми навчання;
3-4 курси ОС «бакалавр», 1-2 курси ОС «магістр» – 25% від аудиторного навантаження денної форми навчання.

Здобувачі освіти заочної форми навчання мають виконати 100% програми дисципліни, тобто виконати всі практичні, лабораторні, контрольні роботи заплановані програмою дисципліни і прикріпити їх на платформу Інтернет-підтримки освітнього процесу Moodle, а теоретичний матеріал опанувати за наявними матеріалами до лекцій (за винятком вступної ознайомчої лекції). Під час сесії для заочної форми навчання проводять вступні лекції, консультації та контрольні заходи (заліки та іспити).

Задля підтримки здобувачів освіти заочної форми навчання для здобуття ними усіх запланованих освітньою програмою компетентностей і програмних результатів навчання, університет надає додаткову можливість бажаючим здобувачам освіти заочної форми доєднатись за розкладом до аудиторних занять здобувачів освіти денної форми навчання.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ: є надання студентам знання системи загальнотеоретичних правових категорій міжнародного публічного права та права Європейського союзу (ЄС), поняття міжнародної (міждержавної) системи та функціонування у ній міжнародного права як її нормативної підсистеми; усунути надмірну ідеологізацію вказаного курсу, що була характерною для минулого періоду; врахувати досвід юридичної практики та науки провідних університетів світу; наблизити викладання курсу до потреб наступної практичної діяльності студентів-правників. А також вивчити основні концепції і теоретичні положення права ЄС (про систему, джерела права ЄС, тощо); звернути увагу студентів на міжнародно-правові договори та нормативно-правові акти ЄС, а також України (в тій частині, що стосується європейської інтеграції); застосування норм права ЄС при вирішенні навчальних задач (ситуацій).

ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

- створення навчальної ситуації з тим, щоб студенти розкривали і конструювали знання по основних положеннях доктрини міжнародного права та права ЄС, а також виробляли практичні уміння і навички роботи з конвенційним масивом;
 - формування творчого системного мислення студента, спроможного застосувати отримані в процесі вивчення курсу «Міжнародне право та право ЄС» знання у фаховій і щоденній діяльності;
- виховання творчого, самостійного підходу в оформленні власної наукової позиції.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- проблеми підвищення почуття відповідальності особистості за перетворення, що відбуваються у суспільстві;
- проблеми активізації широких студентських мас у справі укорінення ідеї миру, застосування законних методів і засобів розв'язання конфліктних ситуацій.

вміти:

- Опанував матеріал прослуханих лекцій;

- Ознайомився з літературою, що рекомендується викладачем;
- Готовий до самостійного аналізу на практичному занятті і під час заліку;
- Активно працює під час обговорення матеріалу на лекції і практичному занятті;
- Успішний у роботі над письмовим контрольним завданням і в період індивідуальних занять із викладачем.

Висновки стосовно знань та вмінь студента робляться виходячи з того, наскільки він:

1. Опанував матеріал прослуханих лекцій;
2. Ознайомився з літературою, що рекомендується викладачем;
3. Готовий до самостійного аналізу на практичному занятті і під час заліку;
4. Активно працює під час обговорення матеріалу на лекції і практичному занятті;
5. Успішний у роботі над письмовим контрольним завданням і в період індивідуальних занять із викладачем.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **120 год. / 4 кредити ECTS.**

Рядок дисципліни в «Матриці відповідності загальних програмних компетентностей компонентам освітньої програми»

	ЗК 1	ЗК 2	ЗК 3	ЗК 4	ЗК 5	ЗК 6	ЗК 7	ЗК 8	ЗК 9	ЗК 10	ЗК 11	ЗК 12	ЗК 13	ЗК 14	ЗК 15
ОК 2.14							+				+				

Рядок дисципліни в «Матриці відповідності спеціальних (фахових) програмних компетентностей компонентам освітньої програми»

	СК 1	СК 2	СК 3	СК 4	СК 5	СК 6	СК 7	СК 8	СК 9	СК 10	СК 11	СК 12	СК 13	СК 14	СК 15	СК 16
ОК 2.14		+		+	+											

Рядок дисципліни в «Матриці забезпечення програмних результатів навчання (ПРН) відповідними компонентами освітньої програми»

	ПРН 1	ПРН 2	ПРН 3	ПРН 4	ПРН 5	ПРН 6	ПРН 7	ПРН 8	ПРН 9	ПРН 10	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 13	ПРН 14
ОК 2.14		+	+	+		+						+		

	ПРН 15	ПРН 16	ПРН 17	ПРН 18	ПРН 19	ПРН 20	ПРН 21	ПРН 22	ПРН 23
ОК 2.14					+	+	+		+

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»

1. Предмет: основні положення науки міжнародного права, її теоретичні проблеми, а також їх практичне розв'язання в діючих міжнародних конвенціях та договорах, які відіграють важливу роль як у розвитку міжнародного співтовариства, так і України. А також характеристика суспільних відносин, що виникають у зв'язку із утворенням та функціонуванням Європейських співтовариств та Європейського Союзу і регулюються автономною правовою системою (системою права *sui generis*), яка має комплексну юридичну природу, що поєднує в собі риси, характерні як для міжнародного, так і для внутрішньодержавного права.

Мета: дати студентам знання системи загальнотеоретичних правових категорій міжнародного публічного права, поняття міжнародної (міждержавної) системи та функціонування у ній міжнародного права як її нормативної підсистеми; усунути надмірну ідеологізацію вказаного курсу, що була характерною для минулого періоду; врахувати досвід юридичної практики та науки провідних університетів світу; наблизити викладання курсу до потреб наступної практичної діяльності студентів-правників. А також вивчити основні концепції і теоретичні положення права ЄС (про систему, джерела права ЄС, тощо); звернути увагу студентів на міжнародно-правові договори та нормативно-правові акти ЄС, а також України (в тій частині, що стосується європейської інтеграції); застосування норм права ЄС при вирішенні навчальних задач (ситуацій).

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Анотація дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Поняття, походження і розвиток міжнародного права

План лекційного заняття

Поняття міжнародного публічного права, проблема його визначення. Предмет міжнародно-правового регулювання. Об'єкт міжнародних правовідносин. Історія виникнення та основні етапи розвитку міжнародного права. Становлення та характерні риси сучасного міжнародного права.

План семінарського заняття

1. Поняття міжнародного публічного права, проблема його визначення.
2. Предмет міжнародно-правового регулювання. Об'єкт міжнародних правовідносин.
3. Історія виникнення та основні етапи розвитку міжнародного права.
4. Становлення та характерні риси сучасного міжнародного права.

Самостійна робота

Міжнародно-правова діяльність України після проголошення незалежності. Глобальні проблеми сучасності та міжнародне право.

Тема 2. Міжнародно-правові аспекти збройної агресії РФ проти України

План лекційного заняття

Збройна агресія росії - виклик для міжнародного права з 2014 року. Повномасштабне російське вторгнення в Україну 2022 року - порушення норм міжнародного права та принципів міжнародного порядку, що стало найсерйознішим викликом європейській стабільності та безпеці з 1945 р. Російський ревізіонізму та злочин агресії відповідно до міжнародного кримінального права, та порушення фундаментальних принципів Статуту ООН. Наслідки російського вторгнення в Україну 2022 р. для системи міжнародної безпеки. Притягнення росії до відповідальності використати звернення до Європейського суду з прав людини як безпрецедентний кейс з точки зору масштабу порушень прав людини за географією та тривалістю в часі.

План семінарського заняття

1. Міжнародно-правове регулювання збройних конфліктів.
2. Сутність понять агресія, спір, конфлікт у сучасному міжнародному праві. Гібридна війна - підриг правового порядку.
3. Порушення росією прав людини на окупованих територіях в ході збройної агресії проти України
4. Статут Міжнародного Суду ООН про джерела міжнародного права.
5. Міжнародний Суд ООН, його основні реквізити..
6. Європейського суду з прав людини, його основні реквізити.

Самостійна робота

1. Запропонувати кейси постконфліктного врегулювання. Провести юридичний аналіз кейсів (за власним вибором). 2. Підготувати перелік нормативно документальних, наукових джерел вітчизняних та зарубіжних авторів з проблеми «Гібридні війни та міжнародне право», «Досвід постконфліктного врегулювання у світі» (на вибір).

Тема 3. Суб'єкти міжнародного права

План лекційного заняття

Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного права. Міжнародна правосуб'єктність народів, що борються за незалежність. Міжнародно-правовий статус індивідів, міжнародних неурядових організацій та невизнаних держав.

План семінарського заняття

1. Міжнародна правосуб'єктність держави. Державний суверенітет.
2. Правосуб'єктність міжнародних організацій і її особливості.
3. Міжнародна правосуб'єктність народів та націй, що борються за створення незалежної держави.
4. Особливі види міжнародної правосуб'єктності (квазідержави).
5. Міжнародна правосуб'єктність фізичної особи.
6. Міжнародно-правовий статус міжнародних неурядових організацій.

7. Проблеми визначення міжнародно-правового статусу невизнаної держави.

Самостійна робота

Проблеми визначення міжнародно-правового статусу невизнаної держави.

Змістовий модуль 2

Тема 5. Право міжнародних договорів

План лекційного заняття

Поняття і джерела права міжнародних договорів. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. Віденська конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р. Закон України “Про міжнародні договори України” 2004 р.

Поняття і класифікація міжнародних договорів. Форма і структура міжнародних договорів. Укладання міжнародних договорів: пред'явлення повноважень, підготування і прийняття тексту договору, парафування, підписання, ратифікація, прийняття. Функції депозитарію при укладанні міжнародних договорів. Застереження і поправки до міжнародних договорів. Реєстрація й опублікування міжнародних договорів.

Застосування міжнародних договорів: термін дії, умови дійсності, відносна й абсолютна недійсність міжнародних договорів. Тлумачення міжнародних договорів. Припинення і призупинення дії міжнародних договорів.

План семінарського заняття

1. Поняття і джерела права міжнародних договорів.
2. Поняття міжнародних договорів.
 - а) Класифікація міжнародних договорів;
 - б) Форма і структура міжнародних договорів.
3. Укладання міжнародних договорів.
 - а) Основні стадії укладення міжнародного договору.
 - б) Функції депозитарія при укладанні міжнародних договорів.
 - в) Застереження і поправки до міжнародних договорів.
 - г) Реєстрація й опублікування міжнародних договорів.

4. Застосування міжнародних договорів.

а) Дія договорів.

б) Умови дійсності. Абсолютна та відносна недійсність міжнародного договору.

в) Тлумачення міжнародних договорів.

Самостійна робота

Недійсність, призупинення або припинення дії договорів.

Тема 6. Міжнародне морське право

План лекційного заняття

Поняття і джерела міжнародного морського права. Історичні аспекти розвитку міжнародного морського права. Кодифікація міжнародного морського права. Конвенція ООН з морського права 1982 р. Основні принципи міжнародного морського права.

Класифікація морських просторів. Поняття, види та правовий режим внутрішніх морських вод. Територіальне море. Поняття та історичний розвиток цього інституту. Правовий режим територіальних вод.

Прилеглі зони. Режим прилеглих зон згідно з Конвенціями з морського права 1958 та 1982 рр. Виключна економічна зона: поняття та правовий статус. Закон України “Про виключну (морську) економічну зону України” 1995 р. Континентальний шельф. Женевська конвенція про континентальний шельф 1958 р. та Конвенція ООН з морського права про континентальний шельф. Міжнародно-правовий режим відкритого моря. Принцип свободи відкритого моря. Женевська конвенція про відкрите море 1958 р. Правовий режим міжнародних проток і каналів. Міжнародний район морського дна і його режим за Конвенцією ООН 1982 р. Концепція спільної спадщини людства щодо міжнародного району морського дна.

План семінарського заняття

1. Виникнення і розвиток міжнародного морського права
2. Кодифікація міжнародного морського права.
3. Класифікація та правовий режим морських просторів.

- а) Внутрішні морські води;
- б) Правовий режим територіальних вод;
- в) Прилегла зона;
- г) Виключна економічна зона;
- д) Режим континентального шельфу;
- е) Міжнародно-правовий режим відкритого моря;
- є) Режим міжнародних проток і каналів.

Самостійна робота

Критерії класифікацій морських просторів.

Проблеми делімітації в міжнародному морському праві.

Тема 8. Юридична природа і правовий режим повітряного простору

План лекційного заняття

Поняття й основні риси міжнародного повітряного права. Галузеві принципи міжнародного повітряного права. Джерела міжнародного повітряного права. Юридична природа і правовий режим повітряного простору. Правове регулювання міжнародних повітряних сполучень. Чиказька конференція 1944 р. Чиказькі конвенції про міжнародну цивільну авіацію.

Роль двосторонніх угод у врегулюванні міжнародних польотів. Відповідальність у міжнародному повітряному праві. Боротьба з актами незаконного втручання в діяльність цивільної авіації.

Міжнародні організації в галузі цивільної авіації.

Самостійна робота

- Відповідальність у міжнародному повітряному праві.
- Міжнародні організації в галузі цивільної авіації.

Тема 8. Проблеми міжнародного космічного права

План лекційного заняття

Історія виникнення, поняття і джерела міжнародного космічного права. Принципи міжнародного космічного права. Свобода дослідження і використання космічного простору. Договір про космос 1967 р. Правовий режим космічного

простору і небесних тіл. Правовий режим космічних об'єктів і космічних екіпажів.

Міжнародна-правова регламентація деяких видів космічної діяльності. Військова діяльність у космічному просторі. Відповідальність у міжнародному космічному праві.

Самостійна робота

Відповідальність у міжнародному космічному праві.

Змістовий модуль 3

Тема 9. Правові засади становлення та розвитку Європейського Союзу

План лекційного заняття

Поняття та структура Європейського Союзу. Міжнародна правосуб'єктність ЄС. Членство в ЄС. Умови та порядок вступу в ЄС нових країн-членів. Припинення та призупинення членства в ЄС. Основні принципи функціонування ЄС: лояльність, солідарність, заборона дискримінації та субсидіарність. Територія ЄС. Символіка ЄС. Громадянство ЄС. Правовий статус громадян ЄС.

Поняття інтеграції та розвиток концепцій європейської інтеграції. Виникнення та розвиток концепцій європейської інтеграції за часів Середньовіччя. Проекти П'єра Дюбуа, Іржи Подебрада, У. Пенна, Е. Канта та інш. Концепції європейської інтеграції у період між I та II Світовими війнами, створення інтеграційних об'єднань в повоєнній Європі.

Основні етапи формування ЄС. Загальна характеристика установчих договорів ЄС: Паризької угоди 1951 р., Римських угод 1957 р., Єдиного Європейського Акту 1976 р., Маастрихтської (1992 р.) та Амстердамської (1997 р.) угод, Ніщцької угоди 2001 р., Конституційного договору ЄС 2004 р. та Лісабонського договору 2007 р. Розширення та реформування ЄС на сучасному етапі.

План семінарського заняття

1. Поняття та міжнародна правосуб'єктність ЄС. Основні принципи функціонування ЄС.

2. Витоки та розвиток концепцій європейської інтеграції.
3. Загальна характеристика установчих договорів ЄС.
4. Розширення та реформування ЄС на сучасному етапі.

Самостійна робота

Загальна характеристика установчих договорів ЄС.

Структура та зміст Лісабонського договору.

Тема 10. Інституційна система і механізм прийняття рішень в ЄС

План лекційного заняття

Поняття інституційної системи, основні принципи побудови і діяльності органів ЄС. Поліцентричність структури ЄС, відкритість та прозорість діяльності інститутів, посилення ролі судових та представницьких органів, суміщення владних функцій в діяльності ЄС. Співвідношення понять «інститут» та «орган» Союзу.

Європейська комісія, її склад, порядок діяльності та повноваження. Робочий апарат Комісії, процедура прийняття рішень комісарами.

Європейська рада як політичний орган ЄС, її відмінність від Ради ЄС та місце в системі органів ЄС. Рада міністрів: порядок формування, прийняття рішень, основні функції та повноваження.

Європейський парламент як представницький орган ЄС. Порядок обрання євродепутатів та розподілу місць в Парламенті. Діяльність основних парламентських фракцій, посилення ролі Парламенту в процесі прийняття рішень в ЄС.

Порядок формування та діяльності Суду Європейських Співтовариств. Письмова та усні процедури судового розгляду. Особливе місце і значення Суду як «охоронця» установчих договорів ЄС. Суд першої інстанції: склад та функції. Місце та роль судових органів в інституційній системі ЄС.

Процес ухвалення рішень в ЄС. Підготовка законодавчої пропозиції. Місце та роль Єврокомісії на стадії подання законодавчої пропозиції. Процедура прийняття нормативно-правових актів ЄС, місце та роль в ній Ради міністрів, Європарламенту. Процедура консультації, її основні риси та стадії. Процедура

співпраці. Особливості процедури спільного рішення. Характеристика процедури згоди. Впровадження нормативно-правових актів ЄС. Ухвалення рішень в сфері зовнішньої політики та юстиції.

План семінарського заняття

1. Поняття інституційної системи ЄС. Основні принципи побудови та діяльності органів ЄС.
2. Єврокомісія: склад, порядок діяльності та повноваження.
3. Європейська рада та Рада ЄС.
4. Європарламент: склад, порядок діяльності та повноваження.
5. Суд європейських співтовариств та Суд першої інстанції.
6. Процес ухвалення рішень в ЄС.

Самостійна робота

Фінансові інституції Європейського Союзу: Європейський центральний банк, Європейський інвестиційний банк.

Палата Аудиторів (Рахункова палата): склад, повноваження та функції.

Консультативні органи: Комітет регіонів та Соціально-економічний комітет.

Уповноважений з прав людини ЄС (омбудсмен).

Тема 11. Право ЄС як система права *sui generis*

План лекційного заняття

Визначення поняття “європейське право”, “право ЄС”. Особливості права ЄС, що зумовлюють його положення як автономної, унікальної правової системи. Структура права ЄС, загальна характеристика окремих галузей. Принципи права ЄС.

Система джерел права ЄС. Поняття *acquis communautaire* («здобуток Співтовариства»). Установчі договори та їх роль в системі джерел права ЄС. Нормативно-правові акти ЄС: регламенти, директиви, рішення. Юридична сила рекомендацій та консультативних висновків. Загальні принципи права. Рішення Суду Європейських співтовариств, їх місце в системі джерел права ЄС. Міжнародні договори як джерело права ЄС, їх класифікація.

Співвідношення норм права ЄС із нормами міжнародного права. Принципи міжнародного права (норми *jus cogens*). Правові колізії між положеннями міжнародних угод та нормативно-правових актів ЄС. Співвідношення права ЄС та національного права. Принципи верховенства права ЄС, прямої дії, інтегрованості та юрисдикційного захисту норм права ЄС. Дія норм права ЄС в просторі та часі.

Система юрисдикційного захисту норм права ЄС. Суд Європейських співтовариств, Суд першої інстанції. Роль національних судів в захисті норм права ЄС.

План семінарського заняття

1. Поняття європейського права (права ЄС), його структура та особливості.
2. Джерела європейського права.
3. Співвідношення європейського права із національним правом держав-членів ЄС.
4. Співвідношення європейського права із міжнародним правом.

Самостійна робота

Принципи європейського права.

Дія норм європейського права в просторі та часі.

Тема 12. Організаційно-правові засади співробітництва України та ЄС

План лекційного заняття

Україна в інтеграційних процесах глобального та регіонального характеру. Зовнішньополітичні орієнтири України, напрямки інтеграції. Розвиток взаємовідносин України та ЄС. Угода про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною, її характеристика. Організаційні та інституційні засади співробітництва України та ЄС. Підрозділи виконавчих органів влади відповідальні за європейський напрямок інтеграції. Гармонізація законодавства України з правом ЄС. Перспективи набуття Україною членства в ЄС.

План семінарського заняття

1. Україна в інтеграційних процесах глобального та регіонального характеру. Зовнішньополітичні орієнтири України, напрямки інтеграції.

2. Розвиток взаємовідносин України та ЄС. Угода про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною, її характеристика.
3. Організаційні та інституційні засади співробітництва України та ЄС. Підрозділи виконавчих органів влади відповідальні за європейський напрямок інтеграції.
4. Перспективи набуття Україною членства в ЄС.

Самостійна робота

Проблеми та перспективи набуття Україною асоційованого членства в ЄС.

Правові засади гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу.

Дисципліни, вивчення яких обов'язково передусім цій дисципліні:
Вивчення навчальної дисципліни «Міжнародне право та право ЄС» базується на знанні студентами Теорії держави і права, Конституційного права, Юридичної деонтології, Основ римського приватного права, Історії держави і права зарубіжних країн, Філософії.

Міжпредметні зв'язки:Забезпечуючи дисципліни: теорія держави і права, історія держави і права, конституційне право України, права і свободи людини, філософія, право Європейського Союзу. Забезпечувані дисципліни: Кримінальне право, Цивільне право, Цивільне процесуальне право, Кримінально-процесуальне право, Міжнародне приватне право та ін.

4.2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»

4.2. 1. Тематичний план

№ п/п	Змістові модулі	Кількість годин				
		Всього	Лекції	Семінарські (практичні) заняття	Індивідуально-консультативна робота	Самостійна робота студента
Змістовий модуль 1. Міжнародне право як особлива система права						
T.1	Поняття, походження і розвиток міжнародного права	9	2	2	0	5
T.2	Міжнародно-правові аспекти збройної агресії РФ проти України	9	2	2	0	5
T.3	Субєкти міжнародного права	9	2	2	0	5
T.4	Поняття, склад, юридична природа державної території	9	2	2		5
Всього по заліковому кредиту Форма контролю – модульна контрольна робота (2 години)		36	8	8	0	20
Змістовий модуль 2. Галузі міжнародного права						
T5	Право міжнародних договорів	9	2	2	0	5
T.6	Міжнародне морське право	9	2	2	0	5
T.7	Юридична природа і правовий режим повітряного простору	9	2	2	0	5
T.8	Проблеми міжнародного космічного права	9	2	2	0	5
Всього по заліковому кредиту Форма контролю – модульна контрольна робота (2 години)		36	8	8	0	20
Змістовий модуль 3. Право Європейського Союзу						
T.9	Правові засади становлення та розвитку Європейського Союзу (ЄС)	8	2	2	0	4
T.10	Інституціональна система і механізм прийняття рішень в ЄС	8	2	2	0	4
T.11	Право ЄС як система права sui generis	8	2	2	0	4
T.12	Організаційно-правові засади співробітництва України та ЄС	9	2	2	2	5
Всього по заліковому кредиту Форма контролю – модульна контрольна робота (2 години)		33	8	8	0	17
Разом годин у семестрі		120	30	14	0	76

4.2.2. Навчально-методична картка дисципліни «Міжнародне право та право ЄС»

1. Разом: 120 год., лекції – 30 год., практичні заняття – 14 год., самостійна робота – 76 год., підсумковий контроль – 2 год.

Модулі	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2		
Назва модуля	<i>Міжнародне право як особлива система права.</i>				<i>Галузі міжнародного права</i>		
Кількість балів за модуль	<u>12</u> балів				<u>18</u> балів		
Лекції	1	2	3	4	1	2	3
Теми лекцій	Поняття, походження і розвиток міжнародного права	Міжнародно-правові аспекти збройної агресії РФ проти України	Суб'єкти міжнародного права	Поняття, склад, юридична природа державної території	Право міжнародних договорів	Міжнародне морське право	Юридична природа і правовий режим повітряного простору
Теми семінарських занять	-	-	-	-	-	-	-
Теми практичних занять	Предмет, система, Поняття, походження і розвиток міжнародного права	<i>Суб'єкти міжнародного права.</i>			<i>Право міжнародних договорів</i>	<i>Проблеми міжнародного космічного права</i>	
Теми лабораторних занять	-	-	-	-	-	-	-
Самостійна робота	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали
Тести	10 балів				10 балів		
ІНДЗ	20 балів						
Види поточного контролю	Модульні контрольні роботи (10 балів)						
Підсумковий контроль	Іспит (40 балів)						

Модулі	Змістовий модуль 3
Назва модуля	<i>Право Європейського Союзу</i>

Кількість балів за модуль	12 балів			
Лекції	1	2	3	4
Теми лекцій	Правові засади становлення та розвитку Європейського Союзу (ЄС)	Інституціональна система і механізм прийняття рішень в ЄС	Право ЄС як система права sui generis	Організаційно-правові засади співробітництва України та ЄС
Теми семінарських занять	-	-	-	-
Теми практичних занять	Правові засади становлення та розвитку Європейського Союзу (ЄС)	Інституціональна система і механізм прийняття рішень в ЄС		Організаційно-правові засади співробітництва України та ЄС
Теми лабораторних занять	-	-	-	-
Самостійна робота	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали
Тести	10 балів			
ІНДЗ	30 балів			
Види поточного контролю	Модульні контрольні роботи (25 балів)			
Підсумковий контроль	Іспит			

4.3. Форми організації занять

4.3.1. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		

4.3.2 Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Предмет, система, джерела, метод та принципи міжнародного права.	2	
2	Суб'єкти міжнародного права.	2	2
3	Право міжнародних договорів	2	2
4	Проблеми міжнародного космічного права	2	
5	Правові засади становлення та розвитку Європейського Союзу (ЄС)	2	
6	Інституціональна система і механізм прийняття рішень в ЄС	2	
7	Організаційно-правові засади співробітництва України та ЄС	2	
	Усього	14	4

4.3.3. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	-	-

4.3.4. Індивідуальні завдання

1. Пошук та складання списку додаткової літератури на будь-яку із запропонованих нижче тем.

2. Підготовка та проведення презентації на будь-яку із запропонованих нижче тем.

3. Складання кросворду на будь-яку із запропонованих нижче тем.

4. Складання плану проведення практичного заняття на будь-яку із запропонованих нижче тем.

5. Огляд додаткової літератури на будь-яку із запропонованих нижче тем.

6. Підготовка та проведення навчального заняття з використанням тренінгових технологій на будь-яку із запропонованих нижче тем.

7. Складання кросворду за основними термінами на будь-яку із запропонованих нижче тем.

Модуль 1

1. Поняття міжнародного публічного права.
2. Предмет міжнародно-правового регулювання.
3. Об'єкт міжнародних правовідносин.
4. Історія виникнення та основні етапи розвитку міжнародного права.
5. Становлення та характерні риси сучасного міжнародного права.
6. Теорії співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права.

7. Джерела міжнародного права.
8. Ієрархія джерел міжнародного права.
9. Система галузей, інститутів та норм міжнародного права.
10. Поняття і класифікація норм міжнародного права.
11. Основні принципи міжнародного права.
12. Кодифікація міжнародно-правових норм.
13. Поняття суб'єкта міжнародного права.
14. Види міжнародної правосуб'єктності і класифікація суб'єктів міжнародного права.
15. Міжнародна правосуб'єктність держави.
16. Визнання держав. Декларативна і конститутивна теорії та форми визнання.
17. правонаступництво у міжнародному праві.
18. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного права.
19. Міжнародна правосуб'єктність народів, що борються за незалежність
20. Особливі види міжнародної правосуб'єктності (квазідержави).
21. Міжнародна правосуб'єктність фізичної особи.
22. Міжнародно-правовий статус міжнародних неурядових організацій та невизнаних держав.

Модуль 2

1. Поняття, джерела і система дипломатичного і консульського права.
2. Органи зовнішніх зносин: поняття і класифікація.
3. Міжнародно-правове регулювання організації і діяльності постійних дипломатичних представництв.
4. Види, функції та персонал дипломатичних представництв;
5. Дипломатичні привілеї та імунітети.
6. Організація та функції консульських установ.
7. Структура, персонал і функції консульських установ.
8. Консульські привілеї й імунітети.
9. Дипломатичне право міжнародних організацій.

10. Міжнародно-правовий захист осіб, що користуються дипломатичним імунітетом.
11. Поняття і джерела права міжнародних договорів.
12. Класифікація міжнародних договорів;
13. Форма і структура міжнародних договорів.
14. Основні стадії укладення міжнародного договору.
15. Функції депозитарію при укладанні міжнародних договорів.
16. Застереження і поправки до міжнародних договорів.
17. Дія договорів.
18. Умови дійсності. Абсолютна та відносна недійсність міжнародного договору
19. Тлумачення міжнародних договорів.
20. Походження, поняття і класифікація міжнародних організацій.
21. Юридична природа міжнародних організацій.
22. Організація Об'єднаних Націй, її структура, цілі та принципи діяльності.
23. Регіональні міжурядові організації.
24. Міжнародно-правові аспекти громадянства.
25. Поняття і види правового режиму іноземних громадян.
26. Міжнародно-правове регулювання статусу біженців та вимушених переселенців.
27. Міжнародно-правова класифікація території.
28. Склад та юридична природа державної території.
29. Державні кордони та їх правовий режим.
30. Юридичні підстави зміни державної території.
31. Поняття і джерела міжнародного морського права.
32. Класифікація та правовий режим морських просторів.
33. Поняття й основні риси міжнародного повітряного права.
34. Юридична природа і правовий режим повітряного простору.
35. Поняття і джерела міжнародного космічного права.
36. Принципи міжнародного космічного права.

Модуль 3

1. Основні етапи розвитку ЄС.
2. Європейська інтеграція та національний суверенітет держав, його збереження в рамках процесу інтеграції.
3. Удосконалення правової системи ЄС у світлі Лісабонського договору 2007 р.
4. Загальна характеристика організації та діяльності інституційних органів ЄС.
5. Наднаціональність інститутів Європейського Союзу.
6. Функції та повноваження Європейської Ради.
7. Порядок формування і повноваження Ради ЄС.
8. Особливості головування в Раді ЄС.
9. Порядок ухвалення рішень у рамках Ради ЄС.
10. Порядок формування і повноваження Європейської Комісії.
11. Повноваження Голови Європейської комісії.
12. Функції та повноваження Європейської Парламенту.
13. Склад, організація та порядок діяльності Суду ЄС.
14. Повноваження Суду першої інстанції.
15. Реформування інституційної системи ЄС згідно з Лісабонським договором 2007 р.
16. Загальна характеристика європейського права, його особливості.
17. Джерела права ЄС, їх загальна характеристика.
18. Первинне і похідне право ЄС.
19. Правові акти ЄС та механізм їх дії.
20. Акти держав-членів у системі права ЄС.
21. Міжнародні договори в системі права ЄС.
22. Звичайне право в системі права ЄС.
23. Пріоритет і пряма дія права ЄС.
24. Юридична природа зовнішніх зносин ЄС.
25. Міжнародна правосуб'єктність ЄС.

- 26.Правова природа співробітництва ЄС з третіми країнами.
- 27.Правове регулювання відносин ЄС з міжнародними організаціями.
- 28.Розподіл компетенції у сфері зовнішніх зносин між органами ЄС.
- 29.Реформування інституційного механізму ЄС з огляду та перспективи його розширення.
- 30.Актуалізація необхідності створення єдиного європейського правового простору.
- 31.Захист основних прав людини в системі європейського правочинства.
- 32.Ретроспективний аналіз політичного та економічного підґрунтя європейського внутрішнього ринку.
- 33.Правові засади чотирьох видів свобод у межах європейського внутрішнього ринку.
- 34.Правові засади свободи пересування осіб у межах Європейського Союзу.
- 35.Створення правових засад для входження України у правовий простір Європи.
- 36.Організаційно-правові та зовнішньополітичні чинники співробітництва України з ЄС.

4.3.5. Індивідуальна навчально-дослідна робота (навчальний проект)

Індивідуальна навчально-дослідна робота (ІНДР) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання студентами ІНДР прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

- ✓ конспект із теми (модуля) за заданим планом (**5 балів**);
- ✓ конспект із теми (модуля) за планом, який студент розробив самостійно (**5 балів**);
- ✓ анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, тематичні розвідки (**5 балів**);
- ✓ повідомлення з теми, рекомендованої викладачем (**5 балів**);
- ✓ повідомлення з теми (без рекомендації викладача): сучасні відкриття з теми, аналіз інформації, самостійні дослідження (**5 балів**);
- ✓ дослідження різноманітних питань з тематики дисципліни у вигляді есе (**5 балів**).
- ✓ дослідження з тематики дисципліни у вигляді реферату (охоплює весь зміст навчального курсу) – **20 балів**.

Орієнтовна структура ІНДЗ – науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату: вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел.

Тематика ІНДЗ

1. Походження терміну «міжнародне право».
2. Глобальні проблеми сучасності і міжнародне право.
3. Поняття “суб’єкт міжнародного права”.
4. Види суб’єктів міжнародного права.
5. Визнання суб’єктів міжнародного права.
6. Правонаступництво суб’єктів міжнародного права.
7. Норма *jus cogens* у міжнародному праві.
8. Джерела міжнародного права.
9. Кодифікація міжнародного права.
- 10.Періодизація історії міжнародного права.
- 11.Утворення ООН.
12. Міжнародно-правова діяльність України в рамках Ради з питань безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ).
13. Міжнародно-правова діяльність України на універсальній основі (в рамках ООН).
- 14.Розвиток науки міжнародного права в Україні.
- 15.Проблеми впливу міжнародного права на норми внутрішньодержавного права.
- 16.Проблеми встановлення міжнародно-правового статусу невизнаних держав.

17. Поняття і юридична природа міжнародно-правової відповідальності.
18. Міжнародно-правові аспекти захисту біженців.
19. Правові основи діяльності і практика Європейського суду з прав людини.
20. Міжнародно-правові аспекти боротьби з міжнародним тероризмом.
21. Співробітництво держав у боротьбі з незаконним обігом наркотичних і психотропних речовин.
22. Міжнародне-правове співробітництво у боротьбі з відмиванням брудних грошей.
23. Теорія і практика співвідношення міжнародного договору і національного закону.
24. Кодифікація і прогресивний розвиток міжнародного права у XXI столітті.
25. Поняття і міжнародно-правові механізми міжнародно-правового наближення правових систем сучасності.
26. Правові засади відповідальності РФ за агресію проти України.
27. Проблеми еволюції ідеї мирового порядку.
28. Проблема правонаступництва держав у сучасному міжнародному праві і Україна.
29. Міжнародно-правове регулювання діяльності неурядових організацій.
30. Теоретичні проблеми імплементації Конвенції ООН з морського права 1982 р. у правову систему України.
31. Правові аспекти миротворчих операцій ООН.
32. Принцип невторчання у внутрішні справи держави і принцип незастосування сили: значення і межі діяльності.
33. Проблеми правомірності застосування міжнародно-правових санкцій.
34. Конфлікти у регіоні ОБСЄ і вклад Організації в їх розв'язання.
35. Організація Північноатлантичного договору – сучасна модель миротворчості?
36. Права людини на пострадянському просторі.
37. Зміст принципу *jus cogens* та його роль у сучасній договірній практиці.
38. Тлумачення міжнародних договорів.

39. Міжнародні договори і треті країни.
40. Проблеми імплементації міжнародно-правових норм у правову систему України.
41. ООН і перспективи боротьби з міжнародним тероризмом.
42. Особливості діяльності Ради Безпеки ООН.
43. ООН і воєнно-політичний активність Організації Північноатлантичного договору.
44. Перспективи реформування ООН.
45. Інтеграційні процеси ЄС: порівняльний аналіз.
46. Співвідношення України і Організації Північноатлантичного договору і проблеми її вступу в організацію.
47. Проблеми формування “культури миру”.
48. Правові засади територіальних змінювань після II світової війни.
49. Проблеми визначення правового статусу повітряного судна.
50. Міжнародно-правові питання недопущення мілітаризації космічного простору.
51. Проблеми розв’язання палестинського конфлікту.
52. Україно-польське стратегічне партнерство: стан і перспективи розвитку.
53. Роль України в урегулюванні конфлікту в Придністров’ї.
54. Європейський Союз: основні етапи та перспективи розвитку.
55. Реформування інституційної системи ЄС за Лісабонською угодою.
56. Інституційна система ЄС: особливості побудови та діяльності органів ЄС.
57. Суд Європейських співтовариств: його роль та місце в системі органів ЄС.
58. Право Європейського Союзу як система права sui generis.
59. Джерела права ЄС: теоретико-правовий аналіз.
60. Податкова система ЄС.
61. Зовнішня політика ЄС на сучасному етапі розвитку.
62. Еволюція поглядів ЄС на міжнародно-правову основу дій стосовно загрози миру, порушення миру і актів агресії.

63. Миротворчі операції ЄС, способи їх удосконалення. Можливість проведення таких операцій без санкції Ради Безпеки.
64. Формування європейської системи захисту прав національних меншин та роль у цьому процесі Європейського Союзу.
65. Шенгенські угоди та їх вплив на відносини із третіми країнами.
66. Європол: організаційно-правові засади діяльності.
67. Міжнародне співробітництво у боротьбі із злочинністю в рамках ЄС.
68. Нова європейська архітектура безпеки і роль Європейського Союзу в її формуванні.
69. Еволюція інституту “Спільної зовнішньої політики” і політики у сфері безпеки ЄС (від Маастрихтського договору до Амстердамського договору та Лісабонського договору).
70. Процес розширення Європейського Союзу і його перспективи.
71. Україна та ЄС: сучасний стан та перспективи розвитку взаємовідносин.
72. Угода про співробітництво та партнерство між ЄС та Україною.
73. Правові аспекти гармонізації податкового законодавства України з правом ЄС.
74. Правові засади притягнення до міжнародної відповідальності РФ за агресію в Україні
75. Міжнародні засади економічної відповідальності РФ за наслідки агресії в Україні
- Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у таблицях нижче.

**Критерії оцінювання ІНДЗ
(дослідження у вигляді реферату)**

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	3 бали
2.	Складання плану реферату	2 бали
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень у логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження	3 бали

	проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання	
4.	Дотримання правил реферування наукових публікацій	3 бали
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	5 балів
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел, посилання	4 бали
Разом		20 балів

Оцінка за ІНДЗ у вигляді реферату: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
20 – 15	відмінно	5	A	відмінно
14 – 10	добре	4	BC	добре
9 – 5	задовільно	3	DE	задовільно
4 – 0	незадовільно	2	FX	незадовільно з можливістю повторного виконання

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ
Теми самостійної роботи студентів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Поняття, походження і розвиток міжнародного права	6	9
2.	Міжнародно-правові аспекти збройної агресії РФ проти України	6	9
3.	Субекти міжнародного права	6	9
4.	Поняття, склад, юридична природа державної території	6	9
5.	Право міжнародних договорів	8	9
6.	Міжнародне морське право	6	9
7.	Юридична природа і правовий режим повітряного простору	6	9
8.	Проблеми міжнародного космічного права	6	9
9.	Правові засади становлення та розвитку Європейського Союзу (ЄС)	6	9
10.	Інституціональна система і механізм прийняття рішень в ЄС	6	9
11.	Право ЄС як система права sui generis	6	9
12.	Організаційно-правові засади співробітництва України та ЄС	8	9
	Усього	76	108

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.			
Тема 1. Поняття, походження і розвиток міжнародного права	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	2	I
Тема 2. Міжнародно-правові аспекти збройної агресії РФ проти України	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	4	II
Тема 3. Субекти міжнародного права	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	2	III
Тема 4. Поняття, склад, юридична природа державної території	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	2	IV

<i>Всього: 22 год.</i>		<i>Всього: 20 балів</i>	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.			
Тема 5.Право міжнародних договорів	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	4	V
Тема 6.Міжнародне морське право	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	2	VI
Тема 7.Юридична природа і правовий режим повітряного простору	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	2	VII
Тема 8.Проблеми міжнародного космічного права	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	2	VIII
<i>Всього: 22 год.</i>		<i>Всього: 10 балів</i>	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.			
Тема 9. Правові засади становлення та розвитку Європейського Союзу (ЄС)	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	2	IX
Тема 10.Інституціональна система і механізм прийняття рішень в ЄС	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	2	X
Тема 11. Право ЄС як система права sui generis	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	2	XI
Тема 12. Організаційно-правові засади співробітництва України та ЄС	завдання для самостійної роботи, індивідуальне заняття	4	XII
<i>Всього 32 год.</i>		<i>Всього: 10 балів</i>	
<i>Разом: 76 год.</i>		<i>Разом: 30 балів</i>	

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1. За джерелом інформації:

- *словесні*: лекція (традиційна, проблемна тощо) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (презентація PowerPoint), семінари, пояснення, розповідь, бесіда;
- *наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація;

– *практичні*: вправи.

2. За логікою передачі і сприйняття навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів із книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

Методи викладання навчального матеріалу визначаються викладачем в залежності від виду занять, змісту теми, цілей і завдань, можливостей студентів та часом, відведеним для вивчення теми.

В ході лекцій використовуються наступні методи:

- пояснювально-ілюстративна лекція включає усний виклад навчального матеріалу з ілюстрацією таблиць, слайдів, роздаткового матеріалу, з використанням ТЗН.

- лекція з елементами бесіди, яка включає усний виклад навчального матеріалу, великого за обсягом, складного за логічною побудовою у якому застосовується питально-відповідальний метод навчання з використанням ілюстративного матеріалу.

- проблемна лекція спрямована на розвиток логічного мислення студентів, коли при читанні лекції перед студентами формулюється проблема для самостійного осмислення того, що далі розкривається викладачем; у ході лекції студентам може видаватися надрукований роздавальний матеріал або здійснюватися показ таблиць, слайдів, які допомагають студентам у вирішенні поставленої проблеми.

В ході семінарських занять застосовуються наступні методи:

- семінарське заняття організовується у формі доповідей і обговорень. Увага студентів зосереджена висвітленні матеріалу з наданням інформації про нові наукові розробки.

- репродуктивний метод застосовується при проведенні підсумкового семінару з змістового модуля з використанням тестового контролю у ІКЦ.

5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Під час викладання навчальної дисципліни «Трудове право» застосовуються наступні методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів:

1. Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу – надання нових фактів та самостійний їх пошук створює відчуття збагачення знаннями спонукає студентів до самовдосконалення.

2. Метод опори на життєвий досвід студентів – використання викладачем у навчальному процесі життєвого досвіду студентів – фактів, явищ, які вони спостерігали в житті, або в яких самі брали участь.

3. Метод емоційно-морального стимулювання – включення у зміст навчання моральних ситуацій прикладів з життя.

4. Метод зацікавлення – реалізується за допомогою цікавих прикладів, парадоксальних фактів (цікаві аналогії, проблемні запитання, досліді).

5. Метод емоційного сплеску та заохочення – підтримка, підбадьорювання, заохочення; педагог має демонструвати своє прагнення допомогти студенту, бути впевненим у його силах та здібностях.

6. Метод пізнавальних ігор:

-ділова гра – діалог на професійному рівні, в якому відбуваються зіткнення різних думок, пропозицій, і взаємна критика гіпотез. Їх обґрунтування, що призводить до появи нових знань і уявлень;

-*рольова гра* – імпровізоване розігрування заданої ситуації;

- *інтерактивна гра* – метод навчання, заснований на досвіді, отриманому в результаті спеціально організованої соціальної взаємодії учасників з метою зміни індивідуальної моделі поведінки;

- *симуляція* – метод навчання, який моделює обмежені в часі, конкретні життєві ситуації, результат яких залежить від поведінки учасників процесу взаємодії.

5.3. Інклюзивні методи навчання

1. **Методи формування свідомості:** бесіда, диспут, лекція, приклад, пояснення, переконання.

2. **Метод організації діяльності та формування суспільної поведінки особистості:** вправи, привчання, виховні ситуації, приклад.

3. **Методи мотивації та стимулювання:** вимога, громадська думка. Вважаємо, що неприпустимо застосовувати в інклюзивному вихованні методи емоційного стимулювання – змагання, заохочення, переконання.

4. **Метод самовиховання:** самопізнання, самооцінювання, саморегуляція.

5. **Методи соціально-психологічної допомоги:** психологічне консультування, аутотренінг, стимуляційні ігри.

6. **Спеціальні методи:** патронат, супровід, тренінг, медіація.

7. **Спеціальні методи педагогічної корекції**, які варто використовувати для цілеспрямованого виправлення поведінки або інших порушень, викликаних спільною причиною. **До спеціальних методів корекційної роботи належать:** суб'єктивно-прагматичний метод, метод заміщення, метод "вибуху", метод природних наслідків і трудовий метод.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчальна дисципліна оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається з 2 модулів.

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100 бальною шкалою в кожному семестрі окремо.

За результатами поточного, модульного та семестрового контролів виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ECTS.

Модульний контроль: кількість балів, які необхідні для отримання відповідної оцінки за кожен змістовий модуль упродовж семестру.

Семестровий (підсумковий) контроль: виставлення семестрової оцінки студентам, які опрацювали теоретичні теми, практично засвоїли їх і мають позитивні результати, набрали необхідну кількість балів.

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано в таблиці нижче.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських, практичних, лабораторних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
<i>«відмінно»</i>	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
<i>«добре»</i>	Ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
<i>«задовільно»</i>	Ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність із основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою. Можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
<i>«незадовільно»</i>	Виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення закладу вищої освіти без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

6.2. Система оцінювання роботи студентів упродовж семестру

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль n	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
I. обов'язкові							
1.1. Відвідування лекцій	1		3		6		
1.2. Робота на практичному занятті	2		4		7		
1.3. Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	-	-	-	-	-	-	-
1.4. Виконання завдань для самостійної роботи	2		5		5		
1.5. Виконання модульної роботи	5		5		5		
Разом		-	17	-	23	-	
Максимальна кількість балів за обов'язкові види роботи: 40							
II. Вибіркові							
Виконання завдань для самостійного опрацювання (за вибором студента не більше 20 балів)							
2.1. Складання ситуаційних завдань із різних тем курсу	5						
2.2. Огляд літератури з конкретної тематики	5						
2.3. Складання ділової гри з конкретним прикладним матеріалом з будь-якої теми курсу	5						
2.4. Підготовка наукової статті з будь-якої теми курсу	10						
2.5. Участь у науковій студентській конференції	5						
2.6. Дослідження українського чи закордонного досвіду	5						
2.7. Виконання індивідуальних завдань (ІНДЗ)	20	-		-		-	
Разом					20		
Максимальна кількість балів за вибіркові види роботи: 20							
Всього балів за теоретичний і практичний курс: 60							

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;

- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
54 – 60 та більше	<i>відмінно</i>	5	A	<i>відмінно</i>
45 – 53	<i>добре</i>	4	BC	<i>добре</i>
36 – 44	<i>задовільно</i>	3	DE	<i>задовільно</i>
21 – 35	<i>незадовільно</i>	2	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 20		2	F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.4. Оцінка за екзамен: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
36 – 40 та більше	<i>відмінно</i>	5	A	<i>відмінно</i>
30 – 35	<i>добре</i>	4	BC	<i>добре</i>
24 – 29	<i>задовільно</i>	3	DE	<i>задовільно</i>
14 – 23	<i>незадовільно</i>	2	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 13		2	F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.5. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
		екзамен	залік		
90 – 100	<i>відмінно</i>	5	<i>зараховано</i>	A	<i>відмінно</i>
82 – 89	<i>добре</i>	4		B	<i>добре (дуже добре)</i>
75 – 81	<i>добре</i>	4		C	<i>добре</i>
64 – 74	<i>задовільно</i>	3		D	<i>задовільно</i>
60 – 63	<i>задовільно</i>	3		E	<i>задовільно (достатньо)</i>
35 – 59	<i>незадовільно</i>	2	<i>не зараховано</i>	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 34	<i>незадовільно</i>	2		F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.6. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для екзамену

Підсумковий тест (екзамен)												Сума		
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2									
T1	T2	T3	T4	M1	T5	T6	T7	T8	T9	T10	M2	ІНДЗ	не більше 40	не більше 100
3	3	3	3	5	3	3	3	3	3	3	5	20	40	100

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

6.7. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття міжнародного публічного права.
2. Предмет міжнародно-правового регулювання.
3. Об'єкт міжнародних правовідносин.
2. Історія виникнення та основні етапи розвитку міжнародного права.
3. Становлення та характерні риси сучасного міжнародного права.
4. Теорії співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права.
5. Джерела міжнародного права.
6. Ієрархія джерел міжнародного права.
7. Система галузей, інститутів та норм міжнародного права.
8. Поняття і класифікація норм міжнародного права.
9. Основні принципи міжнародного права.
10. Кодифікація міжнародно-правових норм.
11. Поняття суб'єкта міжнародного права.
12. Види міжнародної правосуб'єктності і класифікація суб'єктів міжнародного права.
13. Міжнародна правосуб'єктність держави.
14. Визнання держав. Декларативна і конститутивна теорії та форми визнання.
15. Правонаступництво у міжнародному праві.
16. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного права.
17. Міжнародна правосуб'єктність народів, що борються за незалежність.
18. Особливі види міжнародної правосуб'єктності (квазідержави).
19. Міжнародна правосуб'єктність фізичної особи.
20. Міжнародно-правовий статус міжнародних неурядових організацій та невизнаних держав.
21. Поняття, джерела і система дипломатичного і консульського права.
22. Органи зовнішніх зносин: поняття і класифікація.

23. Міжнародно-правове регулювання організації діяльності постійних дипломатичних представництв.
24. Види, функції та персонал дипломатичних представництв;
25. Дипломатичні привілеї та імунітети.
26. Організація та функції консульських установ.
27. Структура, персонал і функції консульських установ.
28. Консульські привілеї та імунітети.
29. Дипломатичне право міжнародних організацій.
30. Міжнародно-правовий захист осіб, що користуються дипломатичним імунітетом.
31. Поняття і джерела права міжнародних договорів.
32. Класифікація міжнародних договорів;
33. Форма і структура міжнародних договорів.
34. Основні стадії укладення міжнародного договору.
35. Функції депозитарію при укладанні міжнародних договорів.
36. Застереження по правки до міжнародних договорів.
37. Дія договорів.
38. Умови дійсності. Абсолютна та відносна недійсність міжнародного договору
39. Тлумачення міжнародних договорів.
40. Походження, поняття і класифікація міжнародних організацій.
41. Юридична природа міжнародних організацій.
42. Організація Об'єднаних Націй, її структура, цілі та принципи діяльності.
43. Регіональні міжурядові організації.
44. Міжнародно-правові аспекти громадянства.
45. Поняття і види правового режиму іноземних громадян.
46. Міжнародно-правове регулювання статусу біженців та вимушених переселенців.
47. Міжнародно-правова класифікація території.

- 48.Склад та юридична природа державної території.
- 49.Державні кордони та їх правовий режим.
- 50.Юридичні підстави зміни державної території.
- 51.Поняття джерел міжнародного морського права.
- 52.Класифікація та правовий режим морських просторів.
- 53.Поняття основних принципів міжнародного повітряного права.
- 54.Юридична природа і правовий режим повітряного простору.
- 55.Поняття і джерела міжнародного космічного права.
- 56.Принципи міжнародного космічного права.
- 57.Поняття і види міжнародних спорів.
- 58.Дипломатичні та судові (правові) засоби вирішення міжнародних спорів.
- 59.Реалізація принципу мирного розв'язання спорів за допомогою міжнародних організацій.
- 60.Поняття права міжнародної безпеки.
- 61.Система міжнародної безпеки.
- 62.Правові аспекти національної безпеки.
- 63.Поняття і види колективної безпеки.
- 64.Загальна характеристика міжнародно-правових засобів забезпечення безпеки.
- 65.Правові засади використання гуманітарної інтервенції.
- 66.Поняття міжнародно-правової відповідальності.
- 67.Кодифікація норм про відповідальність у міжнародному управі.
- 68.Підстави міжнародно-правової відповідальності держав.
- 69.Поняття і елементи міжнародних правопорушень.
Класифікація міжнародних правопорушень держав.
- 70.Види і форми міжнародно-правової відповідальності держав.
- 71.Обставини, що виключають відповідальність держав.
- 72.Основні універсальні міжнародні акти із захисту прав людини та механізми їх реалізації.
- 73.Регіональне співробітництво у сфері прав і основних свобод людини.

74. Міжнародні механізми контролю за дотриманням прав людини.
75. Міжнародно-правове регулювання і забезпечення колективних прав народів.
76. Принципи міжнародного гуманітарного права.
77. Захист цивільного населення під час війни.
78. Захист жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру.
79. Поняття та основні принципи функціонування ЄС.
80. Основні підходи до інтеграції в межах ЄС.
81. Етапи становлення та розвитку ЄС.
82. Установчі договори ЄС.
83. Структура та зміст Лісабонського договору.
84. Інституційна система ЄС.
85. Принципи побудови та діяльності органів ЄС.
86. Порядок формування, функції та повноваження Європейської Ради.
87. Порядок формування і повноваження Ради ЄС.
88. Порядок формування і повноваження Європейської Комісії.
89. Функції та повноваження Європейської Парламенту.
90. Склад, організація та порядок діяльності Суду ЄС.
91. Повноваження Суду першої інстанції.
92. Рахункова палата: склад, повноваження та функції.
93. Консультативні органи ЄС: Комітет регіонів та Соціально-економічний комітет.
94. Фінансові органи ЄС.
95. Юридична природа права ЄС.
96. Принципи права ЄС.
97. Джерела права ЄС.
98. Первинне і похідне право ЄС.
99. Міжнародні договори в системі права ЄС.
100. Засоби судового захисту в праві ЄС.
101. Співвідношення права ЄС з міжнародним правом.
102. Співвідношення права ЄС з національним правом держав-членів ЄС.

103. Поняття і джерела митного права ЄС.
104. Єдиний митний тариф та номенклатура товарів в ЄС.
105. Порядок митного оформлення та митного контролю.
106. Поняття та принципи бюджетного права ЄС.
107. Структура бюджету ЄС.
108. Бюджетний процес та контроль в ЄС.
109. Поняття і джерела податкового права ЄС.
110. Податкова система ЄС.
111. Гармонізація податкового законодавства країн-учасниць ЄС.
112. Основні напрями зовнішньої політики в Європейського Союзу.
113. Міжнародна правосуб'єктність ЄС.
114. Компетенція ЄС в сфері спільної зовнішньої політики та безпеки (СЗПБ).
115. Формування спільної оборонної політики в ЄС.
116. Інституційна структура спільної зовнішньої та безпекової політики.
117. Компетенція ЄС з питань боротьби із злочинністю (співробітництво поліцій і судових органів у кримінально-правовій сфері).
118. Шенгенські угоди, їх характеристика. Візовий режим відповідно до Шенгенських угод.
119. Співробітництво у боротьбі із злочинністю в ЄС: шахрайством, розповсюдженням наркотичних речовин та психотропних засобів та ін.
120. Правова та інституційна основи співробітництва України та ЄС.
121. Гармонізація (адаптація) законодавства України до права ЄС.
122. Перспективи отримання Україною асоційованого членства в ЄС.

БІЛЕТИ ДО ЕКЗАМЕНУ
(за формою)
ВІННИЦЬКИЙ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»

Ступінь освіти бакалавр
Напрямок підготовки 08 «Право»
Спеціальність 081 «Право»
Семестр 7
Навчальна дисципліна Міжнародне право та право ЄС

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

Теоретичне питання № 1. Історія виникнення та основні етапи розвитку міжнародного права.

Теоретичне питання № 2 Поняття і джерела права міжнародних договорів

Теоретичне питання № 3. Міжнародна правосуб'єктність ЄС.

Задача № 1. Рано вранці 20 травня 2022році на території Посольства Латвійської республіки в Москві було спалено авто, яке було облито невстановленими особами із-за паркану горючою речовиною. МЗС РФ вважає це актом вандалізму. Послу Латвії висловлено співчуття з приводу ситуації. За чії дії РФ несе відповідальність в даному випадку. В чому полягає порушення РФ її міжнародних зобов'язань В яких діях полягає реалізації відповідальності РФ.

Затверджено на засіданні
Кафедри бізнесу і права
Протокол № 1 від «28» серпня 2024 року

Завідувач кафедри бізнесу і права _____
(підпис)

Екзаменатор _____
(підпис)

Давиденко В.В.
(прізвище та ініціали)

Мисак О.І.
(прізвище та ініціали)

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Опорний конспект лекцій.
2. Методичні розробки до практичних занять.
3. Методичні розробки до самостійної роботи студентів.
4. Орієнтовна тематика реферативних досліджень.
5. Ілюстративні матеріали.
6. Глосарій до дисципліни.
7. Питання до модульного контролю.
8. Питання до екзамену.

7.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для студентів з інвалідністю

Для інклюзивного навчання:

- методики диференційованого підходу до процесу навчання й оцінювання знань, умінь і здібностей студентів з інвалідністю;
- дистанційні програми навчання для студентів із проблемами слуху і порушеннями опорно-рухового апарату.
- спеціалізовані комп'ютерні програми для навчання осіб з інвалідністю;
- забезпечення осіб із проблемами зору спеціальною літературою: книгами, підручниками, навчальними посібниками, журналами, надрукованими шрифтом Брайля та укрупненим шрифтом, і звуковими комп'ютерними програмами;
- наявність аудіовізуальних засобів навчання, спеціальної навчально-методичної літератури в електронному, друкованому, аудіовізуальному форматах для осіб з інвалідністю;
- дидактичні матеріали та засоби навчання осіб з інвалідністю для дистанційної та відкритої форм навчання.

7.2. Глосарій(термінологічний словник)

Активні зусилля" - антитерористична операція НАТО, метою якої є виявлення та запобігання терористичній діяльності в Середземному морі.

Альянс - (фр. Alliance - союз, об'єднання) - тут у розумінні союзу між державами для досягнення спільних цілей у певний час. Така назва вживається до блоку НАТО.

Апліканти - країни, які подали заявку про вступ до Світової організації торгівлі.

Асоційоване партнерство - стосується країн, які уклали угоди про асоціацію, не засідають у керівних органах СС та не беруть жодної участі в процесі ухвалення рішень. Вони залишаються зовнішніми партнерами ?С я не стають членами із спеціальним асоційованим статусом. Економічна лібералізація та відповідна адаптація законодавства асоційованих країн виступає центральним елементом асоціації, хоч і самі асоціативні угоди охоплюють низку інших сфер співробітництва, зокрема щодо транспортних мереж, енергетики, наукових досліджень, юстиції та внутрішніх справ, довкілля, освіти й науки тощо.

Асоційоване членство - неповне, часткове членство держави, громадської організації, особи чи соціальної групи в якомусь об'єднанні. Таке членство відзначається обмеженим, порівняно із повним членством, колом прав і можливостей або й взагалі статусом спостерігача.

"Безпека через науку" - наукова програма НАТО, важливий елемент її цивільної діяльності.

"Берлін - плюс" - домовленості між НАТО і Європейським Союзом 17 березня 2003 р., що становлять основу практичної співпраці двох організацій у врегулюванні кризових ситуацій.

Берлінський мур - бетонний мур між Західним (під контролем військової адміністрації Великої Британії, США і Франції) та Східним Берліном (столицею НДР), сумнозвісний символ "поділу світу" в період "холодної війни". Зведений у серпні 1961 р. з ініціативи СРСР і за розпорядженням керівництва НДР для унеможливлення втечі східних німців до Західного Берліна, а звідти до ФРН або до інших західних країн. Зруйнований у листопаді 1989 р.

"Біла книга" - щорічно видається в Україні відповідно ДО наказу міністра оборони України для посилення демократичного контролю над діяльністю Збройних Сил Української держави.

"Болонський процес" - діяльність європейських країн, яка спрямована на те, щоб зробити узгодженими системи вищої освіти цих країн. Основний зміст Болонської декларації, прийнятої 19 червня 1999 р., полягає в тому, що країни-учасниці зобов'язалися до 2010 р. привести свої освітні системи у відповідність певному єдиному стандарту.

Верховенство права - панування права у життєдіяльності громадянського суспільства і функціонуванні держави.

Вишеградська група (угорське місце Вишеград) - Польща, Угорщина, Чехія і Словаччина.

Гармонізація законодавства - процес цілеспрямованого зближення та узгодження нормативно-правових приписів з метою досягнення несуперечливості законодавства, усунення юридичних колізій, дотримання міжнародних, європейських та національних правових стандартів.

Геноцид - сукупність дій чи політика, спрямовані цілковито або частково на винищення певної національної, етнічної, расової, релігійної чи соціальної спільноти людей.

Геополітика (буквально - мистецтво управління державою) — наука, яка визначає стратегічне спрямування держави; вбачання у політиці, головним чином зовнішньої, визначальну роль географічних факторів: просторе розташування країни, розмір території, наявність чи відсутність (обмеженість) природних ресурсів, клімат, кількість і густоту населення. Існування та зміцнення незалежної України поліпшує геополітичну ситуацію в Європі й в усьому світі, створює умови більшої стабільності та передбачуваності в сучасних міжнародних відносинах.

Геополітична Європа - простір дійсного функціонування ринкової демократії та правової держави.

Глобалізація (від англ. global - світовий, всесвітній) -

- а) процес зміцнення зв'язків між найвіддаленішими куточками планети;
- б) процес поширення по всій планеті єдиних, спільних для всього людства проблем (економічних, політичних, військових, екологічних);
- в) процес зростання вселюдських інтересів у всіх сферах людського буття, породжуваних поглибленням взаємозв'язків і взаємозалежності країн і народів.

Глобальні проблеми сучасності - сукупність суперечливих процесів, які створюють загрозу нормальному розвитку і навіть самому існуванню всіх країн світу і потребують для відвернення цих катастрофічних наслідків їх спільних зусиль, тобто мають всеохоплюючий, планетарний, глобальний характер.

Громадянське суспільство - соціальний простір, у якому люди взаємодіють один з одним як незалежні один від одного і від держави індивіди.

Громадянство Європейського Союзу - взаємні права та обов'язки громадян держав-членів ЄС. За ними кожна особа, що володіє громадянством будь-якої держави-члена організації, є водночас і громадянином ЄС, має право вільно пересуватися і проживати в його межах.

Дипломатичне представництво - постійно діючий закордонний орган держави.

Директива Європейського Союзу - нормативно-правовий акт ЄС, має обов'язкову силу та верховенство над національним законодавством. На відміну від постанов та рішень ЄС, які мають пряму дію, норми директив реалізуються через національне законодавство.

"Європа Батьківщин" - європейська інтеграція спрямована проти Сполучених Штатів Америки (позиція де Голля).

"Європа від Атлантики до Уралу" - ідея зближення Західної Європи зі Східною, висловлена Шарлем де Голлем.

Європеїзація - вплив європейського будівництва на поведінку національних держав, процес ухвалення рішень та здійснення традиційних

державних повноважень у країнах-членах ЄС. В широкому розумінні - переймання базових норм та цінностей західноєвропейською спільнотою (з боку колишніх авторитарних європейських держав).

Європейська демократія - це спосіб організації та діяльності держав ЄС, що передбачає участь усіх членів ЄС в ухваленні рішень та формуванні керівних органів, а також дотримання прав усіх держав, що входять до ЄС. "Серцем" європейської демократії небезпідставно називають французьке місто Страсбург - столиця Ельзасу, що розташована за 457 кілометрів на схід від Парижа, де знаходиться штаб-квартира Ради Європи - Палац Європи.

Європейські стандарти - це сукупність норм, які забезпечують саме існування Європейського Союзу.

Європейський Омбудсмен - уповноважений з прав людини, контролює діяльність адміністративних служб ЄС, розглядає скарги громадян щодо неналежного функціонування певної установи чи органу ЄС.

Європол - Європейське поліцейське відомство, створене для запобігання і боротьби з тероризмом, незаконною торгівлею наркотиками та іншими видами організованої злочинності.

Екологія (від грецьк. слів oikos, що означає дім, житло, середовище, сховище і logos - вчення, слово) - вивчення комплексу взаємостосунків між всіма формами життя і тим природним середовищем, в якому це життя розвивається. Екологія як наука сформувалася в шістдесятих роках ХІХ ст. В 2866 р. відомий німецький зоолог Ернст Геккель запровадив цей термін і вперше зробив спробу дати визначення суті нової науки.

"Erasmus Mundus" - стипендії від ЄС для навчання або проведення дослідження у країнах ЄС.

"Залізна завіса" - політична ізоляція країни, політичні й ідеологічні бар'єри між народами. Термін, який використовувався в літературі та засобах масової інформації країн Заходу для характеристики держав із соціалістичними системами тоталітарного типу, що розглядалися як ізольовані від іншого світу. Набув поширення в 1940-х роках, був актуальним аж до 1991 р.

Зона вільної торгівлі - угоди, що передбачають відміну митних тарифів і квот по відношенню до учасників. При цьому кожен з учасників має право на проведення власної політики щодо третіх країн.

Імплементация - наповнювати, досягати, виконувати, здійснювати) - організаційно-правова діяльність держав з метою реалізації своїх міжнародно-правових зобов'язань.

Інвестиція - довгострокове вкладання капіталу в різні галузі економіки переважно за межами країни.

Інтеграція - об'єднання в єдине ціле яких-небудь частин або елементів; об'єднання держав з метою вирішення завдань, які не під силу одній країні, для досягнення спільних цілей; економічна форма інтернаціоналізації господарського життя, яка виникла після Другої світової війни, об'єктивний процес переплетіння національних господарств і проведення узгодженої економічної політики. В результаті інтеграції було створено ряд міжнародних організацій ЄЕС, ЄС, ЄАСТ, АСЕАН.

Інтеграція економічна - наближення та взаємопереплетення економік декількох країн з однорідними соціально-економічними системами, націлені на створення єдиного господарського організму.

Інтеграція політична (від лат. *integrado* — відновлення, об'єднання в ціле)-сукупність політичних процесів, спрямованих на консолідацію, злиття суспільних, політичних, військових, економічних структур або етносів у рамках однієї держави або кількох держав з метою протидії деструктивним внутрішнім і зовнішнім чинникам.

Інтенсифікований діалог з НАТО з питань набуття членства - пропонується тим країнам, які висловили зацікавленість приєднатися до Альянсу й готові впроваджувати відповідні реформи.

Кінець біполярного світу - розпад СРСР у грудні 1991 р. призвів до того, що у світі залишилася тільки одна наддержава, один "полюс" - США; розпалася Ялтинська система міжнародних відносин.

"Кисень процвітання" - безпека, яку гарантувало НАТО.

Кодифікація - спосіб упорядкування законодавства, забезпечення його системності та узгодженості.

Конверсія військового виробництва (лат. *conversio* - перетворення, зміна) - перепрофілювання підприємств військово-промислового комплексу (ВПК) і використання їх в мирних цілях завдяки скороченню виробництва озброєнь.

Консенсус (від лат. *consensus* - згода, єдність, однотайність, злагода) — наявність єдності у поглядах двох чи більше суб'єктів щодо ключових аспектів соціального порядку, що виявляється в єдності дій; метод, форма прийняття колегіальних рішень, що передбачає досягнення згоди.

Контактна місія НАТО - у кожній з країн-партнерів НАТО визначає посольство однієї з держав-членів своєю контактною місією, яка забезпечує дипломатичну роботу НАТО та визначається за принципом ротації.

Корупція (лат. *corruptio* - псування, розбеігування, підкуп) - соціальне явище, яке охоплює всю сукупність корупційних діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, службових повноважень, відповідних можливостей з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб.

"Легкий та прозорий захист" - науковий проект НАТО, який передбачає створення нового покоління матеріалу для виготовлення бронезилетів.

Маастрихтський договір 1992 р. - міжнародно-правовий документ про утворення міжнародного політико-економічного об'єднання європейських держав Європейського Союзу (ЄС). Підписаний 07.02.1992 р. державами - членами Європейських співтовариств у нідерландському місті Маастрихті. Набув чинності 1 листопада 1993 р.

Міжнародний тероризм (від лат. *terror* - страх, залякування) - форма політичного екстремізму, застосування найжорстокіших методів насильства, включаючи й фізичне знищення людей, для досягнення певних цілей у міжнародних відносинах; терористичні акти, які мають чітко виражені міжнародні наслідки.

Митний союз — поряд із зоною вільної торгівлі передбачає єдину митну політику по відношенню до третіх країн.

Моніторинг - аналіз процесів соціальної сфери.

Надзвичайна ситуація - порушення нормальних умов життя і діяльності людей на території чи об'єкті, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом, епідемією, пожежею, застосуванням засобів ураження, що призвели або можуть призвести до загибелі людей, значних матеріальних втрат, істотного погіршення стану навколишнього природного середовища.

"Наука заради миру" - програма НАТО, за підтримки якої в Україні працюють декілька науково-дослідницьких закладів та лабораторій.

Національні меншини України - групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою.

Національна Рада з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу - консультативно-дорадчий орган при Президентові України, утворена 30 серпня 2000 р. Займається підготовкою пропозицій з питань виконання зобов'язань України щодо зближення чинного й майбутнього законодавства України із законодавством ЄС.

"Нова стратегічна концепція" - передбачення, що НАТО для застосування збройних сил в миротворчих місіях не потребує мандату жодної міжнародної організації, в тому числі Ради Безпеки ООН.

Оперативна сумісність із збройними силами країн-членів НАТО - здатність діяти спільно під час проведення операцій.

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) - міжнародна міждержавна регіональна організація, загальноєвропейський орган, що займається питаннями загальної безпеки, ставить мету знайти відповіді на нові виклики та небезпеки. До складу організації входять 55 держав-учасників, розташованих на географічному просторі від Ванкувера до Владивостока.

Організація об'єднаних націй (ООН) - міжнародна організація держав, створена 1945 р. з метою підтримання і зміцнення миру, безпеки, розвитку співробітництва між країнами. Об'єднує понад 160 держав. Штаб - квартира розташована в Нью-Йорку.

Панєвропеїзм - політико-правова доктрина інтеграції європейських країн на федеративних засадах, концепція об'єднання європейських народів під гаслом винятковості Європи як колиски цивілізації та її вирішальної ролі у світових політичних процесах. Організаційно-правовою формою реалізації ідеї панєвропеїзму в сучасний період став Європейський Союз.

"Партнерство заради миру" - основна програма НАТО по здійсненню співробітництва у галузі безпеки й оборони між Альянсом та окремими країнами-партнерами.

"План дій щодо членства" (ППЧ) - програма НАТО з метою надання допомоги зацікавленим країнам - партнерам щодо їхньої підготовки до можливого вступу до Альянсу.

План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) - останній етап на шляху до отримання країною - претендентом запрошення приєднатися до Альянсу. Країни, які вже виконують ПДЧ - Албанія, Македонія, Хорватія.

Початковий дискусійний документ - документ переданий в 2005 р. Україною до НАТО і в якому викладена позиція держави з реформування усіх сфер суспільного життя країни для досягнення високих стандартів державного управління, які встановлені у розвинутих демократичних країнах.

Права людини — визначальні засади правового статусу особи, належать людині від народження, а тому є природними і не-відчужуваними. Є необхідним елементом громадянського суспільства і правової держави. Права людини засновані на принципах свободи, рівності та справедливості й мають універсальний характер. Боротьба з порушенням прав людини є важливим напрямом міжнародного співробітництва.

Право Європейського Союзу - сукупність правових норм, що містяться в актах ЄС. Його нерідко називають європейським правом. Право ЄС має переваги перед національним законодавством. З факту верховенства права ЄС впливає необхідність адаптації до нього національного законодавства як країн-членів ЄС, так і країн, які намагаються стати членами ЄС.

Принцип субсидіарності - принцип, згідно з яким будь-які заходи вживаються на рівні ЄС лише за умови, що вони більш ефективні, ніж відповідні заходи на національному, регіональному або місцевому рівнях, крім тих заходів, які належать до компетенції ЄС.

Протекціонізм - економічна політика держави, яка спрямована на захист національної економіки від іноземної конкуренції.

Ратифікація — затвердження вищим органом державної влади (в Україні - Верховною Радою) міжнародного договору.

Рейтинг демократизації - усереднена оцінка ходу виборчого процесу, розвитку громадянського суспільства, незалежності ЗМІ та державного управління. Показники країн визначаються за 7-бальною шкалою, де 1 відповідає "стабільній, усталеній демократії", 3 - "демократії з певними ознаками консолідації", 5 - "автократії, де ? певні можливості для висловлення опозиційної думки", 7 - "автократії, де немає жодних можливостей для висловлення опозиційної думки".

Рейтинг верховенства права - оцінка конституційної, законодавчої, судової систем та рівня корупції.

Референдум за народною ініціативою - форма безпосередньої демократії. Конституція України передбачає можливість проведення такого референдуму на вимогу не менше 3 млн. громадян, які мають право голосу, за умови, що підписи буде зібрано не менше як у двох третинах областей і не менше як по 100 тис. підписів у кожній області. Проголошує такий референдум Президент України. Предмет референдуму за народною ініціативою в Конституції України не визначено.

Сальдо (італ. saldo - рахунок, баланс, підсумок) - кінцевий результат фінансово-господарської діяльності, що визначається як різниця між надходженнями і видатками грошових коштів або матеріальних засобів за

певний період часу. У міжнародних торгових розрахунках - різниця між вартістю експорту та імпорту даної країни. Перевищення обсягу вивезення товарів і послуг характеризує позитивне сальдо і, навпаки, ввезення над вивезенням - негативне сальдо.

Саміт (анг. summit, буквально - вершина, верх, верхівка) - дипломатичні зустрічі на найвищому рівні глав держав та урядів. На самітах приймаються і підписуються політичні рішення, угоди, декларації, меморандуми, договори, конвенції, протоколи.

"Середземноморський діалог" - діалог НАТО з сімома країнами Середземномор'я з метою тісного пов'язання європейської безпеки з безпекою і стабільністю у Середземномор'ї.*

Співдружність незалежних держав (СНД) - регіональна міжурядова міжнародна організація, яка об'єднує 12 європейських та азіатських країн з числа колишніх республік СРСР.

"Спільне скорочення небезпечних надлишкових запасів засобів війни" - програма НАТО, згідно якої передбачене фінансування в Україні робіт з утилізації боєприпасів, стрілецької зброї і переносних зенітних ракетних комплексів. .

Спільний ринок - митний союз та повне усунення перешкод для переміщення всіх факторів виробництва (товарів, капіталу, послуг і робочої сили) між країнами-учасниками.

Стандартизація (англ. standartization - нормалізація, еталонування) - діяльність компетентних державних та інших органів і організацій, пов'язана з розробленням, схваленням, прийняттям, впровадженням, переглядом, зміною та припиненням дії стандартів.

Угода про формування єдиного економічного простору - міжнародно-правовий документ, підписаний президентами Білорусі, Казахстану, Російської Федерації та України 19.09.2003 р. в м. Ялті.

"Третій Переяслав" - нова модель включення України до складу євразійського утворення під незаперечним домінуванням Москви.

TACIS (TACIS) — програма технічної допомоги - фінансування грантів для передачі "ноу-хау" з метою підтримки процесу' переходу до ринкової економіки та розвитку демократичного суспільства.

TEMPUS/TACIS (ТЕМПУС/TACIS) - програма обміну студентами університетів Європи - сприяє розвитку систем вищої освіти шляхом максимально збалансованого співробітництва із партнерами із країн ЄС.

Хартія про Особливе партнерство між Україною та НАТО - основоположний документ, підписаний у 1997 р., визначає відносини між Альянсом і Україною.

Холодна війна - особлива система міжнародних відносин після Другої світової війни (друга половина 40-х - початок 90-х років ХХ ст.), що характеризувалася глобальним ідеологічним, політичним, військовим, науково-технічним, економічним та культурним протистоянням США і СРСР та очолюваних ними військово-політичних блоків - Північноатлантичного альянсу

(НАТО) та Організації Варшавського договору (ОВД), яке поєднувалося з гонкою озброєнь, високим ступенем загрози нової світової війни.

Чотири свободи - зняття всяких обмежень на пересування в межах ЄС товарів, послуг, капіталу та робочої сили.

«Ядерна парасолька США» - п'ята стаття Північноатлантичного договору, в якій мовиться про спільну оборону із можливим використанням ядерної зброї.

7.3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРИ

Основана

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Декларація про державний суверенітет України // ВВР України. - 1990. - № 31. - Ст. 429.
3. Статут ООН 1945 р. // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010
4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, 1970 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_569
5. Декларація про неприпустимість інтервенції і втручання у внутрішні справи держав: Резолюція 36/103 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1981 р.
6. Заключний акт НБСЄ, 1975 р. // http://zakon.nau.ua/doc/?code=994_055
7. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_185
8. Віденська конвенція про правонаступництво держав стосовно державної власності, державних архівів та державних боргів 1978 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_072
9. Закон України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України, 1991, N 46, ст. 617
10. Гаазька конвенція про мирне вирішення міжнародних зіткнень від 5 жовтня 1907 р. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_938
11. Декларація про запобігання та усунення спорів і ситуацій, які можуть загрожувати міжнародному миру і безпеці 1988 р. //

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_573

12. Статті «Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння» 2001 р. // Офіційний текст Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 12 грудня 2001 року // www.un.org.
13. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_126
14. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. // http://zakon1.rada.gov.ua/rada/show/995_118
15. Віденська конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р. // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_a04
16. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_185
17. Закон України Про міжнародні договори України 2004 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/1906-15>
18. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_048
19. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_047
20. Віденська конвенція про представництво держав і відносини їх з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_254
21. Конвенція про спеціальні місії 1969 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_092

22. Закон України «Про дипломатичну службу» (в ред.
23. Гаазькі конвенції про закони та звичаї сухопутної війни, про бомбардування морськими силами під час війни, про права і обов'язки нейтральних держав і осіб у випадку морської війни і ін. (1899 і 1907 рр.) // <http://www.rada.gov.ua>
24. Женевські конвенції про захист жертв війни (1949 р.) з Протоколами від 1977 р. // <http://www.rada.gov.ua>
25. Гаазька конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 р. // http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_721
26. Конвенція про заборону чи обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, котрі можуть нанести надмірні ушкодження і мають не вибірккову дію 1981 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_266
27. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944р.// http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_038
28. Конвенція про боротьбу із незаконними актами проти безпеки цивільної авіації 1971 р. // http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_165
29. Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включно з Місяцем та іншими небесними тілами 1967 р. // http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_480
30. Декларація про міжнародне співробітництво в дослідженні й використанні космічного простору на благо і на користь усіх держав, з особливим урахуванням потреб країн, що розвиваються 1996 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_501
31. Конвенція про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір 1975 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_253
32. Угода про спільну діяльність з дослідження і використання космічного простору 1991 р.// http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_128

33. Резолюція «Визначення агресії», прийнята XXIX сесією Генеральної Асамблеї ООН 14 грудня 1974 р. // http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml
34. Статут міжнародного військового трибуналу для суда та покарання головних військових злочинців європейських країн осі 1945 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_201
35. Статут Міжнародного кримінального суду 1998 р. // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_588
36. Проект кодексу злочинів проти миру та безпеки людства // <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1278896>

Допоміжна

1. Баймуратов М. О., Гріненко О. О. Рішення Європейського суду з прав людини щодо дружнього врегулювання: проблеми теорії і практики. Журнал східноєвропейського права. 2018. № 49. С. 4–20.
2. Грушко М. В. Окремі аспекти захисту цивільного населення в період окупації: Автономна Республіка Крим та м. Севастополь. Право і суспільство. 2020. № 5. С. 230–238. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/5_2020/37.pdf
3. Грушко М. В. Воєнні злочини як міжнародні злочини jus cogens. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 1. С. 241–244. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2018/58.pdf
4. Європейське право: Право Європейського Союзу: підручн. У трьох кн. за заг.ред.. В.І. Муравйова. К.: Ін Юре, 2015. Кн.. перша: Інституційне право Європейського Союзу. К.: Ін Юре, 2015. 312с.; Кн.. друга: Матеріальне право Європейського Союзу. К.: Ін Юре, 2015. 456с.; Кн. третя: Право зовнішніх зносин Європейського Союзу. К.: Ін Юре, 2015. 408с. Кн. четверта: Матеріальне право Європейського союзу. К.: Ін Юре, 2016. 400с.
5. Стрельцова, Євдокія Джонівна, and Евдокия Джоновна Стрельцова. «Міжнародне публічне та міжнародне приватне право.» (2021).

6. Лубко, Інна Миколаївна. "Актуальні питання міжнародного публічного права, міжнародного приватного права і права ЄС." Редакційна колегія (2021): 174.
7. Міжнародно-правове регулювання збройних конфліктів : навчально-методичний посібник / К. В. Громовенко, М. В. Грушко, К. В. Мануїлова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – 132 с.
8. Марценко Н., Грушко М. Гуманітарний доступ під час збройних конфліктів. Університетські наукові записки. 2021. № 6 (84). С. 102–110. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/84_102-110/pdf
9. Яремчук В. В. Відображення правових ідей І. І. Лукашука у Віденській конвенції про право міжнародних договорів. Альманах міжнародного права, 2018. № 19. С. 13-23. URL: <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v19/4.pdf>
10. Яремчук В. В. Розробка І. І. Лукашуком теоретичних основ права міжнародної відповідальності. Юридичний бюлетень, 2020. №13.С.52-61. URL:<http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2020/13/8.pdf>
11. Яремчук В. В. Питання впливу глобалізації на міжнародне право у наукових дослідженнях І. І. Лукашука. Український часопис міжнародного права. Спецвипуск присвячений 95-річчю з дня народження проф. І. І. Лукашука, 2021. С. 221-229. URL: <http://www.jusintergentes.com.ua/images/Spetsvypusk/Lukashuk/Yaremchuk.pdf>

Інформаційні ресурси

1. http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_588
2. http://sudsng.org/download_files/decree/statut/reglament_ECCIS.pdf
3. http://sudsng.org/download_files/decree/statut/state_agreement.pdf
4. <http://www.sc-sl.org/jobs.html>
5. <http://eu-directory.ea-ua.info> - Довідник з євроінтеграції
6. <http://europa.eu.int> - Веб-портал Європа (Європа)
7. <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua> - Представництво України при Європейському Союзі
8. <http://www.delukr.ces.eu.int> - Представництво Європейської Комісії в Україні
9. <http://www.euabc.com> - Інтернет-глосарій термінів ЄС

10. <http://www.eurolib.kiev.ua/ua/> - Віртуальна бібліотека європейської інтеграції 3
11. <http://www.europa.dovidka.com.ua> - Глосарій термінів Європейського Союзу
12. <http://eu.prostir.ua> – Європейський простір

8. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Форми занять	Наявне матеріально-технічне забезпечення	Необхідне матеріально-технічне забезпечення
Лекція	власний або кафедральний ноутбук	проектор, інтерактивна дошка, фломастери до неї, приміщення з доступом до Інтернету
Практичне заняття	власний або кафедральний ноутбук, наочні та роздаткові матеріали	спеціалізований кабінет або приміщення з доступом до Інтернету
Модульний контроль	Доступ до мережі Інтернет	приміщення комп'ютерного класу або приміщення з доступом до Інтернету